

1. ΚΕΙΜΕΝΟ

Παραλογή: “Του Νεκρού Αδελφού”

(Κ.Ν.Λ. Α΄ Λυκείου, σσ. 17-21)

2. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ

2.1. Παραδείγματα ερωτήσεων ελεύθερης ανάπτυξης

1. Ποιο πρόσωπο προβάλλεται στους πέντε πρώτους στίχους και τι, κατά τη γνώμη σας, εξυπηρετεί αυτή η προβολή του;
2. Μεταξύ των στίχων 17 και 18 υπάρχει κάποιο κενό στην αφήγηση.
  - α) Ποια γεγονότα ή καταστάσεις λείπουν, κατά τη γνώμη σας, από την αφήγηση;
  - β) Ποια σκοπιμότητα πιστεύετε ότι εξυπηρετεί αυτό το κενό;
3. Πώς μπορούν να δικαιολογηθούν:
  - α) το «μυριανάθεμα» και η «βαριά κατάρρα» (στ. 29) της μάνας προς τον Κωσταντή;
  - β) η «ανάσταση» του Κωσταντή;
4. Το ταξίδι της επιστροφής έχει χαρακτηριστεί ως «οδοιπορικό αγωνίας» για την Αρετή. Συμφωνείτε με αυτό το χαρακτηρισμό; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.
5.
  - α) Σε ποιους στίχους φαίνεται η ανησυχία της Αρετής στο ταξίδι της επιστροφής της προς την πατρική οικία;
  - β) Ποια επιχειρήματα χρησιμοποιεί ο Κωσταντής για να διασκεδάσει τις ανησυχίες της;
6. Σε ποιους στίχους αποκαλύπτεται η συμμετοχή της φύσης στη δράση του ποιήματος και γιατί;
7. Πώς παρουσιάζεται η μάνα στο τραγούδι και ποιο ρόλο έχει στην εξέλιξη της δράσης;
8. Στο τραγούδι εναλλάσσονται ο διάλογος, η περιγραφή και η αφήγηση.
  - α) Ποια η λειτουργία του κάθε στοιχείου στο τραγούδι;
  - β) Ποιο από τα στοιχεία αυτά, κατά τη γνώμη σας, υπερισχύει στην ενότητα των στ. 66-82 και γιατί;

9. Σε ποιους στίχους, κατά τη γνώμη σας, κορυφώνεται το δράμα και γιατί;
10. «Κατέβηκε, αγκαλιάστηκαν ... δύο» (στ. 82): Πώς θα δικαιολογούσατε το διπλό θάνατο της Αρετής και της μάνας;
11. Σε ποιο σημείο αρχίζει η πλοκή του μύθου, πού κορυφώνεται και πού έχουμε τη «λύση»¹ του; Αιτιολογήστε την άποψή σας.
12. Ποιος, κατά τη γνώμη σας, είναι ο ήρωας που κυριαρχεί στη δράση του ποιήματος; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.
13. Ποια στάση παίρνει ο αφηγητής απέναντι στα πρόσωπα, τα γεγονότα και τις καταστάσεις που παρουσιάζονται στο τραγούδι;
14. Ποιο πρόσωπο του τραγουδιού σας προκαλεί τη μεγαλύτερη συμπάθεια και γιατί;
15. Ποια στοιχεία του ποιήματος προσδιορίζουν το κοινωνικό πλαίσιο, μέσα στο οποίο δημιουργήθηκε αυτό το ποίημα;
16. Πώς δικαιολογείται η απότομη εξαφάνιση του Κωσταντή;
17. Ποιες είναι οι οικογενειακές σχέσεις που διαγράφονται στο ποίημα;

2.2. Παραδείγματα ερωτήσεων σύντομης απάντησης

1. Το τραγούδι αρχίζει με μια κατάσταση «ευτυχίας». Πώς προσδιορίζεται αυτή;
2. «Οι οχτώ αδερφοί δε θέλουνε κι ο Κωσταντίνος θέλει» (στ. 8): Γιατί νομίζετε ότι υπερίσχυσε η γνώμη του Κωσταντή;
3. Να επισημάνετε στους στ. 42-65 δύο εκφραστικούς τρόπους που προσδίδουν δραματικότητα στο τραγούδι.
4. Ποιες λέξεις εκφράζουν στους στ. 22-28 το μητρικό θρήνο;
5. Ποιοι στίχοι εκφράζουν και πώς την απεριόριστη αγάπη και τη μεγάλη αδυναμία που είχε η μάνα της Αρετής προς την κόρη της;
6. Γιατί η μάνα στο μήνμα του Κωνσταντή «ανέσπα τα μαλλιά της», ενώ στα μηνήματα των άλλων γιων της μόνο «έκλαιγε» και «μοιρολογιόταν»;
7. α) Να προσδιορίσετε ενότητες στους στίχους 1-41.
β) Να αναφέρετε επιγραμματικά το θέμα κάθε ενότητας.

---

¹ Η “λύσις” του δράματος επέρχεται, όταν αρχίζει η αποκλιμάκωση της τραγικής έντασης (πρβλ. Αριστοτέλους, *Περί Ποιητικής*).

8. Γιατί ο Κωνσταντής λέει στην Αρετή: «- Έλα, Αρετή στο σπίτι μας, κι ας είσαι όπως και αν είσαι»;
9. Να αναφέρετε τις διαφορές που παρουσιάζει το ταξίδι του Κωσταντή προς την Αρετή από το ταξίδι της επιστροφής τους στην πατρική οικία.
10. Ποια στοιχεία του ποιήματος μας επιτρέπουν να το χαρακτηρίσουμε ως παραλογή;
11. Ποια εικόνα παρουσίαζε ο Κωσταντής μετά την «ανάστασή» του; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας αναφερόμενοι σε συγκεκριμένους στίχους του ποιήματος.
12. Να αναφέρετε τους εκφραστικούς τρόπους με τους οποίους αποδίδεται η συμφορά που έπληξε το σπίτι.
13. α) Ποια εικόνα αντικρίζει η Αρετή όταν επιστρέφει στο πατρικό σπίτι;
β) Τι απέγινε ο Κωσταντής μετά την επιστροφή της Αρετής στο σπίτι;
14. Ο Κωσταντής με το βαρύ του όρκο ανέλαβε κάποια δέσμευση.
α) Να εντοπίσετε τους στίχους που εκφράζουν τον όρκο και τη δέσμευση του Κωσταντή.
β) Γιατί ο Κωσταντής δεν μπορούσε να τηρήσει τη δέσμευση που ανέλαβε;
γ) Ποιο γεγονός επέτρεψε στον Κωσταντή να εκπληρώσει τελικά τον όρκο του και με ποιο τίμημα;
15. «Ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά του δημοτικού τραγουδιού είναι ότι εμμένει στο ουσιώδες παραλείποντας τις λεπτομέρειες». Να αναφέρετε δύο περιπτώσεις που επαληθεύουν αυτό το σχόλιο.

2.3. Συνδυασμός ερωτήσεων ανάπτυξης και σύντομης απάντησης

1. Το τραγούδι αρχίζει με μια κατάσταση «ευτυχίας».
  - α) Με ποιες λέξεις προσδιορίζεται;
  - β) Τι εξυπηρετεί, κατά τη γνώμη σας, αυτό το στοιχείο στην πλοκή του τραγουδιού;
2. Να επισημάνετε τις αντιθέσεις που υπάρχουν στην πρώτη ενότητα (στ. 1-17) του ποιήματος.
3. Στο διάλογο μάνας - Κωσταντή ποιος υπερισχύει; Πώς κρίνετε το επιχείρημά του;

4. α) Να εντοπίσετε πρόσωπα ή/και γεγονότα που παρουσιάζονται στο ποίημα και τα οποία αντιστρατεύονται τον κόσμο της πραγματικότητας και της φυσικής τάξης.
 β) Να δικαιολογήσετε την παρουσία τους στο τραγούδι.
5. Ποιο θέαμα ενοχλεί ιδιαίτερα τα πουλάκια και γιατί;
6. α) Να αναφέρετε δύο σημεία στο τραγούδι όπου η δράση επιταχύνεται.
 β) Να δικαιολογήσετε τις επιλογές σας.
7. Ποιες από τις τεχνικές της αφήγησης (αφηγηματική περίληψη, αφηγηματικό σχόλιο, επιβράδυνση, αναδρομική αφήγηση κ.λπ.) μπορείτε να επισημάνετε στο ποίημα; Αναφερθείτε σε συγκεκριμένους στίχους.
8. Ποιοι στίχοι του τραγουδιού αυτού σας άρεσαν περισσότερο και γιατί;
9. Τι γνωρίζετε για την αρχαία οιωνοσκοπία²; Ποιοι στίχοι στο τραγούδι μαρτυρούν την επιβίωσή της;

2.4. Παραδείγματα ερωτήσεων αντικειμενικού τύπου

2.4.1. Ερωτήσεις της μορφής «σωστό - λάθος»

Βάλτε ένα X στο αντίστοιχο τετραγωνάκι, αν νομίζετε ότι το περιεχόμενο των παρακάτω προτάσεων είναι σωστό ή λανθασμένο:

	Σωστό	Λάθος
1. Οι στίχοι του ποιήματος είναι ανομοιοκατάληκτοι δεκαπεντασύλλαβοι.	☐	☐
2. Το ποίημα αυτό εντάσσεται στην κατηγορία των δημοτικών τραγουδιών “Της ξενιτιάς”.	☐	☐
3. Στο ταξίδι της επιστροφής χαλαρώνει ο γοργός ρυθμός του ποιήματος.	☐	☐
4. Η αναγνώριση μάνας - Αρετής γίνεται με τα γνωστά στα δημοτικά τραγούδια «σημάδια».	☐	☐

---

² Οιωνός → οιωνίζομαι: προλέγω το μέλλον από το πέταγμα και τις κραυγές των οιωνών (πουλιών).

2.4.2. Ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής

Βάλτε σε κύκλο το γράμμα της απάντησης που θεωρείτε σωστή:

1. Η «ανάσταση» του Κωσταντή είναι δικαιολογημένη, επειδή:
  - α) πρόκειται για μια «πλαστή κατασκευή»
  - β) έχει προηγηθεί «το μυριανάθεμα και η βαριά κατάρα» της μάνας (στ. 29)
  - γ) είναι ένας κοινός τόπος στη λογοτεχνία και δεν μας εντυπωσιάζει
  - δ) συνδέεται με τις σχετικές λαϊκές δοξασίες.

2.5. Συνδυασμός ερωτήσεων αντικειμενικού τύπου και ελεύθερης ανάπτυξης

1. Α. Βάλτε ένα X στο αντίστοιχο τετραγώνάκι, αν νομίζετε ότι το περιεχόμενο των παρακάτω προτάσεων είναι σωστό ή λανθασμένο:

	Σωστό	Λάθος
α) Στο ποίημα αυτό εναλλάσσεται η αφήγηση με την περιγραφή και το διάλογο.	☐	☐
β) Οι στίχοι του ποιήματος είναι ανομοιοκατάληκτοι δεκαπεντασύλλαβοι.	☐	☐
γ) Η αναγνώριση μάνας - Αρετής γίνεται με τα γνωστά, στα δημοτικά τραγούδια, «σημάδια».	☐	☐
δ) Η «ανάσταση» του Κωσταντή είναι άσχετη με κάθε χριστιανική αντίληψη σχετικά με την ανάσταση των νεκρών.	☐	☐

Β. Να δικαιολογήσετε την επιλογή «Σωστό - Λάθος» στις περιπτώσεις (α) και (γ).

3. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΣΠΗΤΙ

1. Πολλοί ισχυρίζονται ότι η παραλογή αυτή είναι ένα από τα καλύτερα δημοτικά τραγούδια μας. Ποια είναι η δική σας άποψη; Να στηρίξετε την απάντησή σας, παραπέμποντας σε συγκεκριμένους στίχους του ποιήματος.
2. Αφού λάβετε υπόψη σας:
  - α) τις κύριες επιδιώξεις των τριών βασικών προσώπων του τραγουδιού και
  - β) τους βασικούς αντιπάλους και συμμάχους τους στην προσπάθεια πραγματοποίησης των στόχων τους,

να συνθέσετε ένα κείμενο στο οποίο να παρουσιάζετε ολοκληρωμένα τα σχόλιά σας για τα τρία πρόσωπα.

3. Ποια λειτουργία ασκεί ο διάλογος στο ποίημα;
4. Πώς παρουσιάζεται η Αρετή στο τραγούδι;

4. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΣΥΝΘΕΤΙΚΩΝ - ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

1. Αφού διαβάσετε τη σερβική παραλλαγή³ του τραγουδιού “Του Νεκρού Αδελφού” να τη συγκρίνετε με την αντίστοιχη ελληνική και να δείξετε ποια σας άρεσε περισσότερο και γιατί. Η απάντησή σας να στηριχτεί σε συγκεκριμένους στίχους των ποιημάτων.
2. Μια ομάδα μαθητών να μετατρέψει το τραγούδι “Του Νεκρού Αδελφού” σε θεατρική μορφή και να το παρουσιάσει στην τάξη.⁴
3. Έχει υποστηριχθεί ότι “ο μύθος του τραγουδιού ‘Του Νεκρού Αδελφού’ συνδέεται με τα γνωστά από την αρχαία μυθολογία για την επάνοδο του Άδωνη στη γη ή για την ιστορία της Δήμητρας και της κόρης” (Κ.Ν.Λ. Α΄ Λυκείου, σ. 18). Να βρείτε, να καταγράψετε, να παρουσιάσετε στην τάξη αυτούς τους μύθους και να υποστηρίξετε την άποψή σας σε ένα κείμενο έκτασης περίπου 400 λέξεων σχετικά με το βαθμό σύνδεσής τους με το τραγούδι “Του Νεκρού Αδελφού”.
4. Στους *Πέρσες* του Αισχύλου επαναφέρεται στη ζωή (ανακαλείται) ο Δαρείος. Διαβάστε από αυτό το θεατρικό έργο τους στ. 628-680 και δείξτε αν και μέχρι ποιου βαθμού σχετίζονται οι στίχοι αυτοί με τους στ. 22-29 του τραγουδιού “Του Νεκρού Αδελφού”.

---

³ “Του Γιοβάν και της Γελίτσας”. Βλ. *Το δημοτικό τραγούδι - Παραλογές*, επιμ. Γ. Ιωάννου, εκδ. Ερμής, 1989, σσ. 161-165.

⁴ Μπορούν να ληφθούν υπόψη τα έργα *Βρυκόλακας* του Φ. Πολίτη, *Ο Βουρκόλακας* του Α. Εφταλιώτη και *Ο όρκος του πεθαμένου* του Ζ. Παπαντωνίου. Βλ. *Το δημοτικό τραγούδι - Παραλογές*, εισαγωγή, όπ. π.

5. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Κριτήριο για ολιγόλεπτη γραπτή δοκιμασία

(15 λεπτά)

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ .....

ΤΑΞΗ ..... ΤΜΗΜΑ .....

ΜΑΘΗΜΑ: Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Παραλογή: “Του Νεκρού Αδελφού”

ΗΜΕΡ/ΝΙΑ: .....

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ:

1. Βάλτε ένα X στο αντίστοιχο τετραγωνάκι, αν νομίζετε ότι το περιεχόμενο των παρακάτω προτάσεων είναι σωστό ή λανθασμένο:

	Σωστό	Λάθος
α) Το ποίημα αυτό εντάσσεται στην κατηγορία των δημοτικών τραγουδιών “Της ξενιτιάς”.	☐	☐
β) Στο ποίημα αυτό εναλλάσσεται η αφήγηση με την περιγραφή και το διάλογο.	☐	☐
γ) Η αναγνώριση μάνας - Αρετής γίνεται με τα γνωστά στα δημοτικά τραγούδια «σημάδια».	☐	☐
δ) Ο στίχος είναι δεκαπεντασύλλαβος με ζευγαρωτή ομοιοκαταληξία.	☐	☐

Μονάδες 2

2. Το κύριο θέμα των στ. 29-41 («Από το μυριανάθεμα ... και πίσω την καθίζει») είναι:

- α) ο θάνατος του Κωσταντή και των αδελφών του
β) η ανάσταση του Κωσταντή και η συνάντησή του με την Αρετή
γ) το ταξίδι της επιστροφής και οι υποψίες της Αρετής
δ) το προξενιό της Αρετής και ο όρκος του Κωσταντή στο οικογενειακό συμβούλιο

Μονάδα 1

3. Να αποδώσετε σε πεζό λόγο:

- α) το θέμα της διαφωνίας του Κωσταντή με τη μητέρα του
- β) τα επιχειρήματα του κάθε συνομιλητή.

Μονάδες 6

4. Να επισημάνετε στους στ. 42-65 δύο εκφραστικούς τρόπους που προσδίδουν δραματικότητα στο τραγούδι.

Μονάδες 6

5. Να καθορίσετε σε ποιο σημείο αρχίζει η πλοκή του μύθου, πού κορυφώνεται και πού έχουμε τη “λύση” του. Αιτιολογήστε την άποψή σας.

Μονάδες 5

Κριτήριο για ωριαία γραπτή δοκιμασία

(45 λεπτά)

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ .....

ΤΑΞΗ ..... ΤΜΗΜΑ .....

ΜΑΘΗΜΑ: Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Παραλογή: “Του Νεκρού Αδελφού”

ΗΜΕΡ/ΝΙΑ: .....

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ:

1. Βάλτε ένα X στο αντίστοιχο τετραγωνάκι, αν νομίζετε ότι το περιεχόμενο των παρακάτω προτάσεων είναι σωστό ή λανθασμένο:

	Σωστό	Λάθος
α) Το ποίημα αυτό εντάσσεται στην κατηγορία των δημοτικών τραγουδιών “Της ξενιτιάς”.	☐	☐
β) Στο ποίημα αυτό εναλλάσσεται η αφήγηση με την περιγραφή και το διάλογο.	☐	☐
γ) Στο ταξίδι της επιστροφής χαλαρώνει ο γοργός ρυθμός του ποιήματος.	☐	☐
δ) Η αναγνώριση μάνας - Αρετής γίνεται με τα γνωστά στα δημοτικά τραγούδια «σημάδια».	☐	☐
ε) Ο στίχος είναι δεκαπεντασύλλαβος με ζευγαρωτή ομοιοκαταληξία.	☐	☐
στ) Η «ανάσταση» του Κωσταντή είναι άσχετη με κάθε χριστιανική αντίληψη σχετικά με την ανάσταση των νεκρών.	☐	☐

Μονάδες 3

2. Βάλτε σε κύκλο το γράμμα της απάντησης που θεωρείτε σωστή:

Η «ανάσταση» του Κωσταντή είναι δικαιολογημένη, επειδή:

- α) πρόκειται για μια πλαστή κατασκευή
- β) έχει προηγηθεί “το μυριανάθεμα και η βαριά κατάρα” της μάνας (στ. 29)
- γ) είναι ένας κοινός τόπος στη λογοτεχνία και δεν μας εντυπωσιάζει
- δ) συνδέεται με τις σχετικές λαϊκές δοξασίες.

Μονάδα 1

3. Πώς μπορεί να δικαιολογηθεί η «βαριά κατάρα» της μάνας προς τον Κωσταντή;

Μονάδες 4

4. Ποιος, κατά τη γνώμη σας, είναι ο ήρωας που κυριαρχεί στο ποίημα; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.

Μονάδες 4

5. Το ταξίδι της επιστροφής έχει χαρακτηριστεί ως «οδοιπορικό αγωνίας» για την Αρετή. Συμφωνείτε με το χαρακτηρισμό αυτό; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.

Μονάδες 4

6. Ποιο πρόσωπο του τραγουδιού σας προκαλεί τη μεγαλύτερη συμπάθεια και γιατί;

Μονάδες 4